

בין שלל דמויות אנשי-השם בסמטאות
 יהושלים של מעלה, בלש זקן העובדים
 בחצרות ברסלב, הגעזן החסיד רבי שמואל
 שפירא. הוא בלש בהעדר-ההתבלטות שלו.
 כלפי חוץ התהלך שפוף-קומה, והקפיד להציג
 חזות של 'תהילים-זאגער', אבל בפנים אכלה
 אותה תבערת הגעגועים והכיסופים לאלוקות.
 ובעוד שכלפי חוץ התעשר בלבוש של שמש,
 חי בפנים בהיכלות של דוין סמדין ומלכא
 עילא.

קיר דק הכדיל בין דירתו של רבי שמואל
 שפירא ברח' חנ' 10, לדירתו של אביר פוסקי
 הדור מרן הגרי"ש אלישיב. להלן תיאור קסום
 רב-השראת, על מאת לילותיו של מרן
 הגרי"ש אלישיב מכלי ראשון, שבעו בדירה
 הסמוכה, זמן העובדים של ברסלב הצדיק רבי
 שמואל שפירא

"בשהשעזן המעזר שרל שפני הרב אלשיך היה
מעיר אורח מעבר לקיר הגבס ב-2 בלילה..."

הגאון הצדיק רבי שמואל שפירא היה מזיגה של כוחות מתנגשים: יקוד וסער
הרעידו את אמות הסיפין, וקרעו את נפשו לגזרים; המיה וגעגוע הסעירו את
לילותיו, והביאו אותו אל סף הדבקות השלימה. ולצדם חי בצילה של תמימות
העבודה הפשוטה. נע בין שלל תפקידיו, לפי הצורך והעניין, לעיתים כחייל
ולעיתים כמצביא בצבאות היצר. היה גאון אדיר בכל מכמני התורה, אבל אפילו
הוא לא ידע על כך. היה גדול שתקני הדור, אבל שתקנותו עצמה - סללה לדורות
עולם, את גחלת-הפנימיות המבעירה עד היום הזה את חסידות ברסלב, ואישה
לא תכבה עד יום יבא אל היכלו האדון.

לברסלב הגיע רבי שמואל היישר ממעונות אריות, מהיכלו של רבו, נשיא
מועצת גדולי התורה, מרן רבי איסר זלמן מלצר. רבי איסר זלמן, שראה בו אחד
ממאורות דור העתיד, נשא את שמו בסילודיו; היה קם לפני צעיר תלמידיו, והיה
קשור אליו בקשרים של נשמה.

גם דודו, רבה של מקדש-מלך, מוזן רבי צבי פסח פרנק, ציפה לראות את כוכבו של רבי שמואל דורך בשמי עולם הרבנות.

מכל אלו, נפשו חמדה בצל עולם הפנימיות של ברסלב. ברסלב הייתה מצויידת בכל מה שנפשו חמדה: היא נועה בנקודת-הנפש. ללא תחפושות, חציצות או מחיצות; ברסלב לא שיקרה לנימי-הנפש. ברסלב בורכה בברכת הגעגוע; ברסלב ביטלה את היישות העצמית כעפרא-דארעא וכחמץ לאחר זמן הביעור...

ויותר משברסלב הכילה, היא הכילה את ההבנה שלא הכילה!

"תכלית הידיעה - שנדע אשר לא נדע."

כל ימיו נמלט רבי שמואל על נפש-יחידתו, מהעולם הנוצץ בשפעת אורות השקר. כשתקף אותו מיאוס ממקו של עולם ההבל, כבש פנים שטופות-דמע ב'לקוטי הלכות' שלו, ובכה תמורדים על שנגזר עליו להתגלגל אל העולם המאוס.

כל ימיו עצם את עיניו. לא דק מטעמי קדושה. רבי שמואל לא ראה מימיו צורת אשר זרה, אבל לצד זה, גם לא ראה צורת עגבנייה. עצימת עיניו, סימלה פרידה מוחלטת מכל מה שנובע ויונק וכרוך ותלוי אווירה של חומר. הוא עצם את העיניים בתיעוב מכל מה שאינו דרך, שביל, או נתיב אליו יתברך.

ימי הספירה למשל. השאגות שלו "ואטהר ואתקדש בקדושה של מעלה" - זעזעו את ההיכל. מביני-מדע טענו, שהייתה בשאגה הנוראה הזו גם שאגת כיסופים ל"קדושה של מעלה", וגם שאגת בוז והתנתקות מכל מה שאיננו "קדושה של מעלה".

גם כשנישא לרעייתו, אמר לה בפשטות גמורה:

"אני לא יכול לשאת אותו, את העולם הזה... לא מסוגל לסבול אותו..."

נפשי יצאה בדברך

מעולם לא השתעבד לאדם, חפץ או רצון מחפציו של עלמא דשיקרא. מימיו לא רכש בית, ארוק, ספל, דהיט, שדוך-נעל... להתעסק עם גופו וצרכיו היה בעיניו עלבון שלא יכול היה לשאת.

גם הקשר ההכרחי לענייני חומר, העיב עד דכדוכה של נפש, היה מרגיש מושפל ומבוזה לפני ארוחותיו, לפני כל שינה... מה גדול הביזיון! להיות רכון על צלחת, עגבניה וביצה... להאכיל את עצמו, לדרוס, למחוץ...

ראש ישיבת 'עץ חיים' הגרא' זלזניק סיפר, שבעודו נער, היה רבי שמואל רעו מרבה להתעמק בסוגיותיה של 'חזקת הבתים'. פעם התבטא:

"שמתי לב, שליצר-הרע יש התנגדות עזה לרשבמי"ם הארוכים בבבא בתרא..."

וכל מקום שבו נוצרת התנגדות-הגוף - הופך לביתו הטבעי של רבי שמואל שפירא.

לילה-לילה, על משכבו בלילות, היה רבי שמואל נצמד שטוף כיסופין להשם יתברך, לוקח פסוק או שניים, ומתעקש להירדם איתם. חוזר עליהם, בוכה אותם, נושם אותם, ממלמל... עד שחוטפתו שינה.

באינספור לילות חשוכים, היה רבי שמואל הומה, בתאוה אדירה, בכלות-הנפש אל בוראו... סערות-נפש ומחשבה קודחת שימשו שם בכתר אחד. בתקוף עליו רגשותיו, היה לוקח 'תיקון הכללי', או תהילים, ושואג מנהמת ליבו, בכלות הנפש: תיבה אחר תיבה במתיקות והתלהבות עצומה...

היו חגים שבהם היה ער כל לילות החג מעוצמת הציפייה, הערגה, וההתרגשות הרוחנית. פעם התייסר על כך, שהרגש העצום בעבודה, יוצר אצלו מצב של 'ביטול הבחירה', שהוא המצב הגבוה ביותר והמורכב ביותר בעבודת מבקשי השלימות.

לאחר שובו מהשבי הירדני של יהודי העיר העתיקה, קבע רבי שמואל את משכנו ברחוב חנן 10, בדירה הצמודה לדירתו של אביר פוסקי דורנו, להבדיל בין חיים לחיים, מן הגר"ש אלישיב.

קשר השכנות בין השניים, הוא סיפור מופלא. קשה למצא דמויות מוגדות כל כך באופיין ובדרך חייהן - כשני הענקים האלו. הרב אלישיב - איש ההלכה, יליד ביתו של השולחן ערוך' והעמל האינסופי בהגיון התורה. מימיו לא התיר לעצמו סחף רגשי או התלהטות הנפש. שום ריגוש לא שינה שום פסיג מסדרי יומו...

...ומהצד השני של כותל הגבס ברחוב חנן, חי בלתי לה' לבדו, רבי שמואל השכן הגדול, שלצד עמלו העצום בתורה, היו כיסופי-נפשו פורצים תמיד, סוערים תמיד, יוקדים... ותמיד חי וינק הרגשים אלווקים מסעירים.

הדי הקולות מהקיר הסמוך ברחוב חנן 10, ליוו את בית משפחת שפירא.

רבי שמואל היה מהאנשים הבודדים שהגר"ש אלישיב גילה עניין ומידה של סקרנות רוחנית באישיותו ופעולותיו. הרב אלישיב עצמו סיפר, שהוא נכנס פעם לשמחת 'שבע ברכות' שרבי שמואל חגג בביתו, רק כדי לעמוד על צורת עבודתו.

חצי שנה לפני הסתלקותו נסע רבי שמואל שפירא לאומן עם קבוצת חסידים, שחידשו לראשונה את ה'קביץ' הנודע. על רגע מרטיט בשולי הנסיעה, מספר נכדו של רבי שמואל, רבי נתן שפירא:

"כאשר יצאנו עם סבא מהבית בדרכנו אל הנסיעה הגדולה, הבחנתי בשכנו הגדול של סבא, מן הגר"ש אלישיב, הניצב בכניסה לביתו בראש גרם המדרגות,

מביט ארוכות ברכי שמואל הנישא אל הרכב... מבטו ליווה אותנו עד שיצא הרכב לדרכו ונעלם מעבר לעיקולי הדרך.

ושעה ארוכה אחרי זה, עוד היה הרב אלישיב ניצב שם, שקוע בהרהורים.

הגרי"ש אלישיב אינו אדם של מבטים סקרניים, וזמנו אינו פנוי להרהורים שמחוץ לבית המדרש. מי שמכיר את הליכותיו המדודות והקפדניות של הגרי"ש אלישיב, יודע לאמוד את יפעתו של הרגע.

כמים הפנים לפנים, שפעה הערצתו של רבי שמואל, איש ברסלב וה'תק"ק הכללי' שלה, לשכנו הגדול. הייתה לו חרדת קודש מלימודו של הגרי"ש, והוא התרה באנשי ביתו לא להפריע בשום דרך לשכן הגדול בתלמודו. ביקשו פעם להתקין מזגן בביתו לרווחתו, סירב רבי שמואל בכל תוקף.

מאי טעמא?

הרעש עלול להפריע ללימוד השכן הגדול!

והיה אירוע נורא נוסף, הזכור לנכדים מתקופות חשוכות בדברי ימיו של רבי שמואל, כשמחלת הפרקינסון המרה שלו קרעה את גופו לנתחים. אירוע שלימד על חרדת הקודש שלו מחורתו של הרב אלישיב.

בערוב ימיו כשמחלת הפרקינסון שיבשה את שליטתו על תנועותיו, נפל באישון לילה ממיטתו. רעייתו שהתעוררה לקול הנפילה, התחלחלה, והחלה זועקת לעזרה, שישמע אחד השכנים ויסייע להקימו ולהחזירו למיטתו.

אולם רבי שמואל, מתפתל ביסוריו, לוחש מעם הריצפה, מתוך עב-הענן של הפרקינסון המעוות את אבריו:

"אנא, פריידא, רחמים! האב רחמנעס! רחמים! אל נא תצעקי! שכנו הנכבד (מרן הגר"ש אלישיב) עוסק כעת בתורה. עלולה את, חלילה להפריע לו..."

"ומה", תהתה הרבנית, "עלינו לעשות? והרי אין בכוחי להקימך! וכי תשכב כך על הריצפה עד הבוקר?"

"נמתין", אומר רבי שמואל בניחותא מתחת למיטה וממחשכי יסורין, "נמתין לאור הבוקר. הנכדים יגיעו ויסייעו! אסור להפריע לו בלימודו!"

רעייתו נחרדה חרדת אמת. "אבל שמעון אמור להגיע רק לפני שחרית!... עוד חמש שעות תמימות... האם תשכב כך מתפתל ביסוריך חמש שעות?"

"חמש שעות", אומר רבי שמואל בניחותא ממקומו מתחת למיטה, "אשכב על הריצפה. והרב אלישיב יעסוק בתורה!"

בידנו תיאור מדהים שרבי שמואל שפירא עצמו תיאר, המשרטט בדרך ציורית, קסומה, איך השתקפו בעיניו, כשכן, סדרי הברזל של מרן הגר"ש אלישיב. התיאור הזה מהווה הצצה מפעימת לב לחדר משכיתו של הגר"ש אלישיב לפני חצי יובל שנים:

זהו תיאור שנאמר בסגנון הביטול העצמי של רבי שמואל, שביקש לתאר מזווית הראיה שלו עצמו, את ההבדל בין בקריו, לבקרים של שכנו מרן הרב אלישיב.

הנה תיאורו של רבי שמואל שפירא:

"...מחיצה דקה מבדילה בין חדרי לחדר לימודו של שכני, הגאון הרב אלישיב זא"ל גיזונט זי"ן. לילה לילה, שבוע אחר שבוע, חודש אחר חודש, שנה אחר שנה, במשך עשרות שנים, לא שינה אפילו פעם אחת מסדריו... לא אחת כשגברה

מיטתו... כעבור חמש שניות, חמש בדיוק! לא פחות ולא יותר. אני שומע את "מחצית-השניה לאחר צלצול השעון, כבר אני שומע את שקשוק המים ליד

חיכוך הגפרורים בניסיון להצית את הכיריים לחמין של שחרית... הניסיונות ארכו תמיד כארבע שניות. אתה יודע למה? אפילו לגפרורים שלו הוקדשה מחשבה. הוא היה קונה תמיד גם אותו סוג גפרורים מעולים, שיזרזו את התהליך ולא יגזלו שניה מיותרת מזמנו... תוך כדי כך אני שומע אותו מתחיל לברך בדבקות ונעימה את ברכת התורה...

"בדיוק נמרץ, כשהקומקום שורק, כאילו על-פי שיעון פנימי, בדיוק נמרץ, מסיים הרב אלישיב את ברכת התורה..."

"...ואני מטה אוזן מדי לילה בלילה מאחורי קיר הגבס. תורה היא וללמוד אני צריך... עוד 4 שניות בדיוק מוקדשות שם מעבר לכותל-הגבס לשקשוק הכפית בכוס התה הנצחית שלו. מיד לאחר שקשוק הכפית הוא פותח בברכת שהכל... כעבור 30 שניות בדיוק נמרץ, 30 שניות בדיוק אורכות בין שקשוק כפית התה והברכות, עד שאני שומע את מתק קולו של שכני משתפך במתק המייה וכיסופים אל תוך הלילה הירושלמי:

"טעמא דרצו, הא לא רצו אין מחייבין אותן..."

"אלמא היזק ראייה לאו שמיה היזק..."

"...אותו רגע, כשדבר האלוקים ניצת בחדר הסמוך מפי השכן הגדול, אני קם בעצמי, נוטל ידיים, איך פראָביר זאך דער וואַרְמֶען, ("מנסה להתחמם מצינת הלילה") מתעטף בניחותא בציצית, חובש את היארמולקע, (כיפה של בני הישוב הישן - י.ב.פ.), יוצא מהבית, הולך לפעֶלֶד להתבודד, ומנסה לדבר עם הריבונו של עולם... ועד שאני מגיע לפסוק הראשון של פסוקי דזימרא, כבר מצוי הרב אלישיב זו השעה הרביעית או החמישית בעמקי נשמתה של תורה שבעל פה..."

"כעבור שעות ארוכות אני חוזר הביתה, לאחר 'התבודדות', הליכה ל'כותל המערבי', 'זוּתִיקִין', ודף גמרא, ועדיין מתרונן קולו של השכן שלי באותה נעימה ואותה חיות, באותה סוגיה עצמה..."

"אני גר עשרות שנים באותו בית, ליד אותו קיר, ומעיד אני כי לא היה אפילו פעם אחת שינוי בסדרי הקימה והלימוד של שכני..."

"החיים שלנו שונים לגמרי. מן הקצה אל הקצה. לי יש את העניין של רבנו 'דעם רעבינס זאך'... אבל ההתמדה העצומה, היציבות וביטול הרצון המוחלט לרצונו יתברך, באים אליי כל לילה בטענה: למה תלמודו של הרב אלישיב יהיה יותר גרוע ויותר יציב מה'עניין' של רבנו, התבודדות מקווה ותפילה? אני מרגיש בושה להפחית מעבודתו".

(הדברים נאמרו על ידי הגה"צ רבי שמואל ביידיש, ותורגמו תרגום חופשי ללשון קודש).

מאליו מובן, שהקטע נאמר בסגנון הביטול והזלזול העצמי האופייני של גדולי העובדים בירושלים של מעלה הרה"ק רבי שמואל. אבל עצם התיאור החיוני ושוקק-החיים - מעניק לנו הצצה מרהיבה מבעד לעיני הנפש של זקן עובדי השם, על צורת החיים בירושלים של מעלה, ועל עולם השקידה של אחד מענקי העם היהודי.

תשכ"ז, מלחמת ששת הימים פורצת במלא עוזה. שלשת צבאות ערב תוקפים בעת ובעונה אחת את המדינה הצעירה. המלחמה הזו העמידה את הישוב היהודי בארץ בסכנה קיומית ממשית.

במרתף המקלט של ה'שול' הברסלבאי במאה שערים שכן מחסן שהוסב בצוק העיתים למקלט, באמצעות שקי חול כבדים שהוצבו לאורך הקירות וחסמו את החלונות. ב'מקלט' הזה ישבו גם דרי סמטת חנן.

בין שוהי המקלט ישבו בסמיכות מקום שלשה גדולי עולם, מכונסים איש בדרכו וסגנון עולמו, וחלקו ששה ימים אותו מרחב-מחיה. הרה"ק האדמו"ר

מזויעה!; רבי שמואל שפירא, גדול העובדים' הברסלבאיים; ושכנו הגדול של רבי שמואל שפירא, להבדיל בין חיים לחיים, מרן הגר"ש אלישיב.

בניו של רבי שמואל שפירא, נזכרים בדמותו של הרב אלישיב. שבלטה על פני סביבותיה. במשך ששת הימים הרצופים של המלחמה, ללא הפסק של רגע כמימרא, ישב הגר"ש אלישיב מצונף הוא והגמרא בחיקו בפינת המקלט. בהעדר שולחן או סטנדר, החזיק את הגמרא בכפות ידיו משך שעות אינסופיות, ושקע בלימודו.

- - סביב לו ייחוס הסער! פגזים מתפוצצים לא הרחק ברעש גדול; בכיות ושיחות מבועותות של גשות השכונה; הצעות חטופות בין שקי החול לעבר 'שער מנדלבאום' הסמוך, וויכוחים ושיחות על דרכי השגת אוכל; האזנה רציפה לרדיו החורק ברעש גדול; יבבות צופרים... והרב אלישיב בשלו, מוגן בפינתו, בשכחה עצמית מוחלטת, והפקעת-הדעת מכל מה שאינו דף גמרא. הגמרא בין שני כפותיו, ששה ימים וששה לילות ללא רגע של היסח הדעת. בששת ימי שהותו במקלט לא שדרו בעולמו מלחמה, פגזים וסכנות. והוא המשיך בשגרת יומו, כאילו היה שרוי בהיכלו, בבית מדרש 'אוהל שרה'.

עד הראייה ר' שמעון שפירא, מתאר:

"הרב אלישיב קיבל פינה במקלט, ובמשך שבוע שלם נהג בפינתו כפי שנהג בביתו ובית מדרשו. הוא ישן בלילה ארבע שעות, והתעורר כמנהגו כל שנותיו בשעה שתשיים לפנות בוקר, כדי לקום ולעסוק בתורה. לא היו לו אז אפילו ארבע שעות רצופות לשינה כמנהגו, משום שהן נקטעו לא אחת לקול פגזים, צעקות או בכי.

אלא שכל הרעש והבהלה העצומים האלו נחסמו על סף דלתות לבנו.

השטיבל הברסלבי היה סמוך ונראה ל'שער מנדלבאום'. פגז נופל בקול רעש נורא סמוך למקלט ומעורר בהלה עצומה. רבי שמעון, בנו של רבי שמואל שפירא מתאר, איך בחר כל אחד משלושת עובדי ה' במקלט לחיות את רגעי האימה:

הרה"ק מזוועהאל אמר בדבקות עצומה פעם אחר פעם את שירת הכתרה האלוקית, 'אז ישיר', ונפשו עלתה על גדותיה בהמיייתה וכיסופיה. הגרי"ש אלישיב ישב עם הגמרא בין עשרת אצבעותיו, והמשיך ללמוד בנעימה הידועה שלו, כאילו לא ארע דבר...

ואילו אביו, רבי שמואל שפירא, ישב בפינתו, צמוד באות ברית קודש ל'תיקון הכללי' הנצחי שלו. בלילות היה מבעיר את המקלט כאשד-הכבשן בבכיות קורעות לב של 'תיקון חצות'.

פעמיים עמדו יושבי המקלט המאוחר מול סכנת חיים ממשיית, כאשר פגזים נחתו בשטח המקלט עצמו, והעובדה שההדף לא יצר שום מפגעים, הייתה נס גלוי כפשוטו, והוא יוחס לשלשת גדולי ישראל שישבו שם.

הרעם וההדף, הוא מספר, היו מחרידים. לבבות יושבי המקלט רעדו כעלה נידף. ואילו שלשת קדושי עליון היו נתונים למלא קומתם איש בעולמו הטמיר, הרחק ממלחמות ושאר אירועים זניחים, שהבעירו אז את המזרח התיכון כולו.